

do Radgone, Zg. in Sp. Lendave ter Nedelišča pri Čakovcu (omenjena, ker so semkaj tekali ormoški kurirji; verjetno je v vasi in okolici še živel kaj malega Slovencev).

Poštarne razmere v 17. stoletju obdela B.-K. na štirih straneh oziroma brez fotopriloga na treh; čeprav je tedaj na Kranjskem in v Primorju ustanovljenih več pošt nih postaj, o Štajerski ni sledu (152—156). Poštar karta (157) ni izpod rok J. B. Homanna niti ne iz leta 1730, kot piše pod njo; avtorja Guillaumea de L'Isle najdemo v originalnem francoskem naslovu vrh karte (M[onsieur] de L'Isle, izdelane 1733. Tudi angleški povzetek (Summary, 158—159) ni šel brez napak. Odkod nadvojvodi Karlu II. ime Karl Luwig? Če je bila Paarova pošta podržavljena leta 1722, to ni druga, temveč tretja dekada 18. stoletja (poslednji stavek).

Gledano kot celota je razprava polna drobnih napak, največkrat na račun citiranja zastarelih, netočnih virov. B.-K. ne navede niti ene tuje povojne monografije, razprave ali članka (katalog s poštne razstave 1985 bi ji lahko služil kot seznam literature) o pošt ni zgodovini, tikajoče se našega ozemlja v času od 16.—18. stoletja, čeprav jih je kar nekaj izšlo v Avstriji, Nemčiji (ZRN), na Madžarskem ter na Poljskem. Ne gre jih tu naštevati, dovolj je omeniti imena avstrijskih (dr. Rüdiger Wurth, dr. Christine Kainz, dr. Karl Kral, Gerald Heschl) in nemških (dr. Martin Dallmeier, dr. Max Piendl) zgodovinarjev pošte, specialistov za prav to dobo. Vsi so pisali in pišejo tudi o pošt nih zvezah čez ozemlje Slovencev. Za pisanje kvalitetnega pregleda starejših pošt nih ustrojev je treba obvladati tako domačo kot tujo novo literaturo.

Andrej Hozjan

Vlado Valenčič, **Zgodovina ljubljanskih uličnih imen**. Ljubljana : Partizanska knjiga, Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1989. 260 strani. (Gradivo in razprave 9)

Avtor knjige Zgodovina ljubljanskih uličnih imen, dr. Vlado Valenčič je najboljši poznavalec arhiva in zgodovine mesta Ljubljane od srednjega veka dalje do konca avstrijske dobe. Vsa leta, od 1950 do 1974, ko je bil v Mestnem arhivu (sedaj Zgodovinski arhiv Ljubljana), je delal na fondih omenjene dobe. Ves čas pa je veliko pisal. Izdal je lepo število knjig, razprav in člankov. Vse je gradil na osnovi arhivskih virov, literatura mu je bila le kot pomagalo. Še vedno piše. Njegove tekste odlikuje tekoč in lep jezik. Odlika je tudi v tem, da piše zares znanstveno, a obenem vsakomur razumljivo. Za pričujočo knjigo je prejel Nagrado mesta Ljubljane leta 1989 in Kajuhovo nagrado 1990. Knjiga je doživela izredno lep sprejem tudi v sredstvih javnega obveščanja, na radiu in televiziji, v časnikih in časopisih ter v strokovnih revijah. Oblikovalec knjige je bil arhitekt profesor Janez Suhadolc. Knjiga je bogato ilustrirana z dokumenti in s fotografijami iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana, precejšnje število fotografij pa je naredila Darinka Mladenovič, ki je posnela po Ljubljani več zanimivih objektov, zlasti pa portalov hiš.

Z rastjo naselja v večje, ko ni bilo več samo nekaj hiš, je nujno prišlo do poimenovanja posameznih delov. Verjetno ne bomo daleč od resnice, da prava poimenovanja prihajajo kar sama po sebi, pa naj bodo prebivalci tistega naselja oziroma dela naselja s tem zadovoljni ali ne. Da se ljudje stoletja v svojih značajskih potezah niso bistveno spremenili, so dokaz še danes z ene strani vsiljevanja določenih imen in branjenje raznih neprimernih imen naselij ali ulic z druge strani.

V svetu že dolgo obstajajo knjige o zgodovini posameznih hiš ali pa ulic. Ljudi je zgodovina njihove hiše ali ulice vedno zanimala. Tako imamo za nekaj slovenskih mest kot so Ljubljana, Kranj, Škofja Loka, Ormož in še druga t. i. knjige hiš. Za Zagreb imamo npr. Stare numeracije kuća u Zagrebu. Leta 1985 je izšla v Magdeburgu zajetna knjiga Was Magdeburger Strassennamen erzählt /Kaj pripovedujejo magdeburška ulična imena/. Kdor bi kaj več raziskoval to področje, bi lahko ugotovil, da je bilo vprašanje hiš, numeracij, ulic že večkrat predmet zgodovinske obravnave. Kako je bilo to v Ljubljani? Ljubljana vse do lanskega leta ni imela na enem mestu zbranih zgodovinskih podatkov o ulicah. Sezname ulic so bili objavljeni sicer že večkrat na raznih krajih, od kod pa imena, ni bilo jasno. Zato je leta 1980 pri Geodetski upravi Ljubljana dr. Valenčič s sodelovanjem Rezke Traven objavil knjigo Ljubljanske ulice s štirimi prilogi kart Ljubljane. To je abecedni seznam vseh 1225 ulic, s kratko razlago, po kom so ulice, ceste ali trgi dobili ime. Leta 1986 je izšlo dopolnilo k izdaji iz leta 1980. Tu so zajeti še kraji v okolici Ljubljane.

V knjigi, ki jo tu obravnavamo, je avtor celotno snov razdelil na štirinajst poglavij, dodal pa še imensko kazalo ulic, cest in trgov. Časovno začenja s prvimi omembami posameznih delov Ljubljane od 13. stoletja dalje, ko se Ljubljana že deli na tri trge, in raziskuje, »kdaj in kako so posamezna imena nastajala in se spreminjala« (str. 6). Pri nekaterih ulicah je imel avtor veliko dela, ko je poizkušal razvozlati posamezna imena ulic, ki jih vse doslej še ni uspelo (npr. Salendrova ulica). Avtor kljub

skrbnemu iskanju ni uspel dobiti podatka, kdaj so prvičkrat v Ljubljani ulice označili z napisi (str. 33). Nadalje sledi razvoju mesta in poimenovanju posameznih njegovih delov. Med drugim spoznavamo, kakšna je bila tehnika označevanja ulic in kako so v kakšni dobi zaradi malomarnosti ali pa pomanjkanja denarja ulični napisi zbledeli ali zaradi drugih vzrokov niso bili več uporabni, lahko pa jih enostavno ni bilo več. Posebej se je posvetil vprašanju slovensko-nemških imen in napisov. Iz leta 1848 je prvi slovenski seznam vseh ulic v mestu in predmestjih (str. 43). Zanimiv je podatek, da je bil magistrat sprva (leta 1874) bolj za razdelitev mesta v mestne okraje kot pa za poimenovanje po ulicah in trgih. Primerjava z drugimi deželnimi mesti Avstrije je verjetno prevesila v korist predlagatelja, M. Winklerja, tovarnarja na Dunaju (str. 51). Leta 1876 je Ljubljana potrebovala 357 uličnih tabel in 1487 hišnih tablic (str. 70). Tedaj so veliko (80) ulic imenovali na novo.

Slovensko in nemško nasprotje glede uradnega jezika v drugi polovici prejšnjega stoletja se je odrazilo tudi v poimenovanju in napisih ulic v Ljubljani. Ljubljanci so bili v tem primeru neverjetno odločni in so svoje tudi dosegli. Sprva je šlo za to, ali bo pri dvojezičnem napisu prvo slovensko ali nemško ime, kasneje pa tudi za to, s kako velikimi črkami bo kaj napisano, in po letu 1894 ni bilo več po Ljubljani dvojezičnih napisov. Mestni svet je leta 1894 »samovoljno« na desnem bregu Ljubljanice namestil samo slovenske ulične napise, pet let kasneje pa še na drugem bregu Ljubljane. Veliko vlogo pri tem ni odigral samo mestni svet, temveč predvsem župan I. Hribar. Zanimiva je Hribarjeva obrazložitev proti dvojezičnim napisom: »Vara se, kdor misli, da bo le enega samega Nemca prepričal s slovensko potrpežljivostjo. Našo prizanesljivost bodo tolmačili kot slabost. Odločni moramo biti proti tistim, ki izrivajo naš jezik iz uradov v krajih, kjer je na tisoče Slovencev... Tujci se bodo navadili na slovenske napise, kot so se v Trstu na laške ali v Zagrebu na hrvatske ter bodo spoznali, da je Ljubljana slovensko mesto.« (str. 77–78.)

Ker mi je po arhivski strani bližji čas pred sredo prejšnjega stoletja, bom opozoril na nekaj majhnih stvari, za katere menim, da bi bilo prav, da bi bile še v knjigi: npr. Kolezija se pojavlja v virih prej in ne šele »okrog leta 1600« (str. 15). Oznaka mlina in malo kasneje žage Kolezija je že leta 1582 (Glej Zgodovinski arhiv Ljubljana, Rokopisne knjige, COD 13/2, 1582, i. f. 79'). Obstaja seznam hišnih posestnikov v originalu iz leta 1772 in verjetno je Vrhovec razpravo *Die erste Häusernumerierung Laibachs* gradil na osnovi tega seznama. Seznam je v Land-Crainischer Schematismus auf das Jahr 1772 in ga hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, sig. NUK II L 3590 f. (str. 22). Omenim naj še, da so se že leta 1805 ravnali po novi zakonodaji, ko ni več bila št. 1 (ena) pri Karlovških vratih, kot v letih 1770–1802, temveč pri najpomembnejši hiši v mestu, to je na rotovžu.

Pri branju sem opazil, da dr. Valenčič ne omenja objavljenih popisov hišnih lastnikov v Ljubljani za leti 1805 in 1815. Zanimiva sta tudi zato, ker ima tisti iz leta 1805 v podnaslovu zapisano »nach dem alten und neuen Coscriptions-Numerus« /po starih in novih hišnih številkah/; drugi pa »nach dem neuen Conscriptions-Numerus« /po novih hišnih številkah/. Prav tako obstaja seznam hišnih posestnikov za Ljubljano iz leta 1828. Posebej se nisem ukvarjal s primerjavo ulic v vseh objavljenih seznamih hišnih posestnikov, ki jih tu omenjam, lahko pa pomenijo kakšno dopolnitev, saj jih drugače verjetno (ali pa tudi ne?) ne bi objavljali. Nekoliko manj je mogoče pomemben seznam iz leta 1828, ker je avtor uporabljal katastrski načrt mesta iz leta 1826, ki »vsebuje(jo) imena večjega števila ulic« (str. 38).

Več je bilo preimenovanj ulic v Ljubljani ob raznih prelomnih časih: po prvi svetovni vojni, med italijansko okupacijo in v začetku 50-tih let. Pokazalo pa se je kmalu in se čuti še tudi danes, da so bile v zgodovini mesta Ljubljane nekatere odločitve prehitre in premalo premišljene. Določena imena, ki niso bila sprejeta med ljudmi, je nesmiselno še nadalje vsiljevati. Toda tudi za to delo velja, naj se ne mudi, drugače ne bo nič boljše. Kajti hitenje iz ene skrajnosti v drugo je kratke sape.

S knjigo Zgodovina Ljubljanskih uličnih imen smo dobili izredno dragocen priročnik, da bo lahko vsak našel zgodovino o svoji ulici. To nas tudi običajno poleg zgodovine hiše, kjer stanujemo, najbolj zanima. Imensko kazalo vseh nekdanjih in sedanjih uličnih imen, skupno okrog 1400, nam omogoča, da lahko hitro najdemo »svojo ulico«. Izredno koristna bo tudi vsem turističnim delavcem Ljubljane, najbolj pa turističnim vodičem. Naj mi bo dovoljeno, da v imenu vseh teh in še drugih ljubiteljev zgodovine rečem dr. Valenčiču — Hvala!

Vinko Demšar